EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 31.3.2021.
COM(2021) 144 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU

o provedbi Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku

1. UVOD

Pretpostavka nedužnosti i pravo na pošteno suđenje utvrđeni su u člancima 47. i 48. Povelje Europske unije o temeljnim pravima[1] („Povelja”) i članku 6. Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).

Cilj je Direktive (EU) 2016/343 o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku[2] („Direktiva”) jačanje prava na pošteno suđenje u kaznenom postupku utvrđivanjem zajedničkih minimalnih pravila o određenim vidovima pretpostavke nedužnosti i pravu sudjelovati na raspravi.

Ta je direktiva četvrti instrument donesen na temelju članka 82. stavka 2. točke (b) Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU)[3], koji je pravna osnova za donošenje minimalnih pravila o „pravima pojedinaca u kaznenom postupku”. Primjenjuje se u 25 država članica[4].

Europska unija donijela je šest direktiva u tom području: osim Direktive 2016/343, donesene su i direktive o pravu na tumačenje i prevođenje[5], pravu na informiranje[6], pravu na pristup odvjetniku i komunikaciju s trećim osobama tijekom trajanja oduzimanja slobode[7], postupovnim jamstvima za djecu[8] i pravnoj pomoći[9]. Europska komisija već je sastavila izvješća o provedbi prvih triju direktiva[10]. Direktive pridonose povećanju uzajamnog povjerenja i time jačaju načelo uzajamnog priznavanja presuda i ostalih sudskih odluka.

U članku 12. Direktive od Komisije se zahtijeva da Europskom parlamentu i Vijeću podnese izvješće o njezinoj provedbi.

Izvješće se prvenstveno temelji na informacijama koje su države članice dostavile Komisiji u obavijestima o nacionalnim mjerama za prenošenje Direktive. Temelji se i na javno

[1] SL C 326, 26.10.2012., str. 392.
[2] SL L 65, 11.3.2016., str. 1.
[3] SL C 326, 26.10.2012., str. 47.
[4] U skladu s Protokolom br. 21 koji se odnosi na Irsku i Protokolom br. 22 koji se odnosi na Dansku, te države članice nisu obuhvaćene Direktivom i zbog toga se ne uzimaju u obzir u ovoj procjeni.
[5] Direktiva 2010/64/EU o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima, SL L 280, 26.10.2010., str. 1.
[6] Direktiva 2012/13/EU o pravu na informiranje u kaznenom postupku, SL L 142, 1.6.2012., str. 1.
[7] Direktiva 2013/48/EU o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima, SL L 294, 6.11.2013., str. 1.
[8] Direktiva (EU) 2016/800 o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičenici ili optuženici u kaznenim postupcima, SL L 132, 21.5.2016., str. 1.
[9] Direktiva (EU) 2016/1919 o pravnoj pomoći za osumnjičenike i okrivljenike u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga, SL L 297, 4.11.2016., str. 1.; ispravak SL L 91, 5.4.2017., str. 40.
[10] COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final i COM(2019) 560 final.

dostupnim informacijama Agencije Europske unije za temeljna prava[11] i informacijama iz studija koje su proveli vanjski dionici, a financirala Komisija[12].

Iako se člankom 11. Direktive od država članica zahtijeva da do 1. travnja 2020. i svake treće godine nakon toga Komisiji dostave dostupne podatke o provedbi prava utvrđenih u Direktivi, dosad je samo Austrija ispunila tu obvezu[13]. Nedostatak informacija iz država članica otežava sveobuhvatnu procjenu provedbe Direktive u praksi.

Zbog toga je izvješće usmjereno na mjere koje su države članice dosad poduzele kako bi prenijele Direktivu[14]. U njemu se procjenjuje jesu li države članice prenijele Direktivu te ispunjuje li nacionalno zakonodavstvo ciljeve i zahtjeve Direktive.

Sud Europske unije dosad je više puta tumačio Direktivu (EU) 2016/343, a ta su tumačenja uzeta u obzir u ovom izvješću[15].

2. OPĆA PROCJENA

U skladu s člankom 14. države članice morale su prenijeti Direktivu u nacionalno zakonodavstvo do 1. travnja 2018. Na taj datum 11 država članica (Bugarska, Cipar, Grčka, Hrvatska, Latvija, Luksemburg, Malta, Austrija, Rumunjska, Slovačka i Švedska) još nije obavijestilo Komisiju o svim potrebnim mjerama. Komisija je stoga u skladu s člankom 258. UFEU-a u svibnju 2018. pokrenula postupak zbog povrede protiv tih država članica zbog neobavješćivanja ili djelomičnog obavješćivanja o mjerama za prenošenje. Većina ih je u međuvremenu ispunila obveze, a postupak zbog povrede koji se protiv njih vodio obustavljen je. Međutim, nakon detaljnih provjera, četiri postupka zbog povrede i dalje su u tijeku jer neke odredbe Direktive još nisu prenesene. Osim toga, u veljači 2021. pokrenuta su tri nova postupka zbog povrede zbog djelomičnog obavješćivanja.

Države članice primjenjuju različite pristupe prenošenju Direktive. Neke države članice uvele su posebne mjere kojima se prava iz Direktive izričito prenose uz pravne ili praktične

[11] Studija Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA), *Presumption of innocence and related rights – Professional perspectives* (Pretpostavka nedužnosti i srodna prava – mišljenja stručnjaka). Dostupno na https://fra.europa.eu/en/publication/2021/presumption-of-innocence.

[12] Vidjeti npr. projekt koji je koordinirao Mađarski helsinški odbor, *The Importance of Appearances: How Suspects and Accused Persons are Presented in the Courtroom, in Public and in the Media* (Važnost percepcije: kako se osumnjičenike i optuženike predstavlja u sudnici, javnosti i medijima) i posebno izvješće organizacije Fair Trials *Innocent until proven guilty? The presentation of suspects in criminal proceedings* (Nedužni dok im se ne dokaže krivnja? Predstavljanje osumnjičenika u kaznenim postupcima), dostupno na https://www.fairtrials.org/publication/importance-appearances.

[13] U vezi s pravnim sredstvima povezanima sa suđenjima u odsutnosti i postupcima u pisanom obliku u okviru nacionalnog prava, kako je predviđeno člankom 8. Direktive.

[14] Komisija je u svibnju i studenome 2017. organizirala dva sastanka stručnjaka s predstavnicima država članica kako bi raspravila o napretku država članica u prenošenju i primjeni Direktive te im olakšala rad na tome.

[15] Vidjeti ponajprije presude od 27. listopada 2016., *Milev*, C-439/16 PPU; 19. rujna 2018., *Milev*, C-310/18 PPU; 5. rujna 2019., *AH*, C-377/18; 19. rujna 2019., *Rayonna Procuratura Lom*, C-467/18; 28. studenoga 2019., *Spetsializirana Prokuratura*, C-653/19 PPU; 13. veljače 2020., *Spetsializirana Prokuratura*, C-688/18; 17. prosinca 2020., *Generalstaatsanwaltschaft Hamburg*, C-416/20 PPU; i rješenja od 12. veljače 2019., *RH*, C-8/19 PPU; 24. rujna 2019., *Spetsializirana Prokuratura*, C-467/19 PPU; 28. svibnja 2020., *UL i VM*, C-709/18.

provedbene mjere. Druge su smatrale da su njihove postojeće mjere već uglavnom usklađene sa zahtjevima Direktive i nisu donijele posebne mjere za njezino prenošenje. Iako je nepostojanje propisa kojima se Direktiva izričito prenosi ponekad barem u određenoj mjeri prihvatljivo zahvaljujući praktičnim provedbenim mjerama i sudskoj praksi, to nije uvijek dovoljno.

Posljedica je toga da nacionalni propisi često nisu dostatni za potpunu usklađenost s određenim glavnim odredbama Direktive. To se posebno događa kada je područje primjene nacionalnih mjera uže od onoga iz članka 2. Direktive. U procjeni su otkriveni i drugi nedostaci u više država članica, posebice u vezi s javnim upućivanjima na krivnju i pravom osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu.

Ako ne postoji usklađenost sa svim odredbama Direktive, to negativno utječe na djelotvornost prava koja su u njoj utvrđena. Komisija će poduzeti sve prikladne mjere kako bi to ispravila, što uključuje postupke zbog povrede u skladu s člankom 258. UFEU-a.

3. SPECIFIČNE TOČKE PROCJENE

3.1. Područje primjene (poglavlje 1. – članak 2.)

U članku 2. određeno je područje primjene zahtjeva Direktive. Direktiva se primjenjuje na fizičke osobe koje su osumnjičenici ili optuženici u kaznenom postupku, i to u svim fazama kaznenog postupka, od trenutka kada je osoba osumnjičena ili optužena za počinjenje kaznenog djela ili navodnog kaznenog djela pa sve do trenutka kada odluka o konačnom utvrđivanju je li ta osoba počinila predmetno kazneno djelo postane konačna.

Iako neke države članice nisu izričito prenijele članak 2., područje primjene nacionalnih mjera kojima se jamče prava iz Direktive ipak je uglavnom usklađeno s Direktivom. Međutim, u jednoj se državi članici provedbene mjere primjenjuju samo na osobe koje su zadržane ili optužene, a ne na *de facto* osumnjičenike[16], što znatno umanjuje usklađenost s Direktivom. U nekoliko država članica postoje pitanja u pogledu usklađenosti zbog vremenski ograničenijeg područja primjene nacionalnih mjera. Ta vremenska ograničenja područja primjene mogla bi utjecati i na osobno područje primjene jer utječu na način na koji se postupci pokreću ili na to od kojeg se trenutka osoba smatra osumnjičenikom.

Ta pitanja u pogledu usklađenosti vrlo su važna jer mogu utjecati i na područje primjene pretpostavke nedužnosti i ograničiti područje primjene nacionalnih propisa kojima se jamče posebna prava iz Direktive.

3.2. Pretpostavka nedužnosti (poglavlje 2.)

U poglavlju 2. Direktive opisano je načelo pretpostavke nedužnosti. Člankom 3. od država članica zahtijeva se da osiguraju da se osumnjičenici ili optuženici smatraju nedužnima dok

[16] *De facto* osumnjičenici su osobe za koje se sumnja da su počinile kazneno djelo, ali koje nadležna tijela država članica nisu obavijestila o tome da su osumnjičene.

im se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom. U jednoj je državi članici to načelo osigurano tuženicima i zadržanim osobama, ali ne i osumnjičenicima koji nisu zadržani.

3.2.1. Javna upućivanja na krivnju – članak 4.

Samo je u šest država članica zakonodavstvo potpuno usklađeno s **člankom 4. stavkom 1.**, kojim se od država članica zahtijeva da poduzmu odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo da se, sve dok se osumnjičeniku ili optuženiku ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom, u izjavama za javnost tijela javne vlasti i sudskim odlukama, osim onih o krivnji, za tu osobu ne navodi da je kriva. Time se ne dovode u pitanje radnje kaznenog progona kojima je cilj dokazati krivnju osumnjičenika ili optuženika ni privremene odluke postupovne prirode koje donose sudska ili druga nadležna tijela i koje se temelje na sumnji ili inkriminirajućim dokazima. Sud je na temelju toga i u skladu s uvodnom izjavom 16. odlučio da se Direktivom „ne uređuju uvjeti pod kojima se mogu donijeti odluke o istražnom zatvoru”[17].

U nekoliko država članica članak 4. stavak 1. nije izričito prenesen, ali je zahtjev Direktive ispunjen općim propisima o pretpostavci nedužnosti ili ograničenju širenja informacija i sudskom praksom.

Međutim, u 19 država članica utvrđena su pitanja u pogledu usklađenosti, što znači da se radi o odredbi u vezi s kojom postoji najviše otvorenih pitanja.

U nekim državama članicama ta su pitanja uglavnom posljedica neprenošenja, a u 13 država članica uglavnom su posljedica ograničenijeg područja primjene nacionalnih propisa koji ne obuhvaćaju sva javna tijela ili sve faze postupka ili koji ne obuhvaćaju sudske odluke, što je obavezno u skladu s Direktivom.

U nekim slučajevima utvrđena pitanja u pogledu usklađenosti imaju manji učinak u praksi jer se u nacionalnom kontekstu zabrana javnih upućivanja na krivnju može smatrati važnom dimenzijom načela pretpostavke nedužnosti. Osim toga, djelomična usklađenost sa zahtjevom Direktive u praksi se već osigurava propisima o kleveti i objavi informacija u medijima, pravilima o zaštiti podataka ili zakonski neobvezujućim smjernicama ili drugim praktičnim provedbenim mjerama.

U drugim se državama članicama provedba u praksi čini problematičnom. Na primjer, u praksi se pokazalo da suci i tužitelji obično poštuju članak 4. stavak 1., ali drugi subjekti kao što su ministri ili članovi parlamenta ponekad za tuženika navode da je kriv.

Nacionalno pravo 12 država članica nije u potpunosti usklađeno s **člankom 4. stavkom 2.**, kojim se od država članica zahtijeva da osiguraju da su u slučaju kršenja obveze određene u članku 4. stavku 1. na raspolaganju odgovarajuće mjere.

U četiri su države članice uzrok tomu ograničenja područja primjene nacionalnih mjera kojima se prenosi članak 4. stavak 1., na primjer, kada je prenošenje ograničeno na sudske odluke i ne postoje mjere koje se odnose na javna tijela.

[17] Sud EU-a, 19. rujna 2018., *Milev*, C-310/18 PPU.

U skladu s **člankom 4. stavkom 3.** obveza utvrđena u članku 4. stavku 1. da se za osumnjičenike ili optuženike ne navodi da su krivi ne sprečava tijela javne vlasti da u javnosti šire informacije o kaznenom postupku ako je to izričito potrebno iz razloga povezanih s kaznenom istragom ili s javnim interesom. Nacionalno pravo nekih država članica nije u potpunosti usklađeno s time iz jednog ili više razloga navedenih u nastavku. Nacionalnim mjerama nisu obuhvaćena sva javna tijela ili sve vrste informacija, ne postoji uvjet „ako je to izričito potrebno" ili ne postoje jasni uvjeti kojima se ograničava širenje informacija. U nekim slučajevima pitanja u pogledu usklađenosti imaju manji učinak u praksi jer su relevantne i zakonski neobvezujuće smjernice, kao što su smjernice o odnosima s medijima povezane s kontaktiranjem s novinarima i davanjem informacija novinarima.

3.2.2. Predstavljanje osumnjičenika ili osuđenika – članak 5.

Člankom 5. stavkom 1. od država članica zahtijeva se da poduzmu odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo da se osumnjičenici ili optuženici na sudu i u javnosti upotrebom mjera tjelesnog ograničavanja slobode ne predstavljaju kao krivi. Mnoge države članice nisu donijele posebna pravila za prenošenje te odredbe.

Kako je navedeno u **članku 5. stavku 2.**, člankom 5. stavkom 1. države članice ne sprečava se da primjenjuju mjere tjelesnog ograničavanja slobode, potrebne zbog posebnosti određenog slučaja, a koje se odnose na sigurnost ili sprečavanje bijega osumnjičenika ili optuženika ili na njihov kontakt s trećim osobama. Pitanja u vezi s nepostojanjem jamstva da će se provesti pojedinačna procjena utvrđena su u dvjema državama članicama.

Osim toga, čini se da usklađenost s člankom 5. u nekim državama članicama predstavlja problem u praksi. U nekoliko njih, na primjer, lisice se upotrebljavaju neovisno o tome zašto je optuženik u istražnom zatvoru. Javnost i mediji mogu vidjeti optuženika u lisicama te ga je takvoga moguće fotografirati tijekom prijevoza do sudnice. U drugim državama članicama raširena je upotreba staklenih kaveza u sudnicama.

3.2.3. Teret dokaza – članak 6.

Člankom 6. stavkom 1. od država članica zahtijeva se da osiguraju da je teret dokaza u postupku utvrđivanja krivnje osumnjičenika ili optuženika na tužitelju. Time se ne dovodi u pitanje obveza suca ili nadležnog suda da traži inkriminirajuće i oslobađajuće dokaze ni pravo obrane da podnese dokaze u skladu s mjerodavnim nacionalnim pravom.

U uvodnoj izjavi 22. Direktive navedeno je da bi se prebacivanjem tereta dokaza s tužiteljstva na obranu prekršila pretpostavka nedužnosti. Time se ne dovodi u pitanje upotreba činjeničnih ili zakonskih pretpostavki o kaznenoj odgovornosti osumnjičenika ili optuženika. U državama članicama u kojima postoje takve pretpostavke, one su usklađene s uvjetima utvrđenima u uvodnoj izjavi 22., odnosno mogu se pobiti i poštuju prava na obranu, te su ograničene i razmjerne opravdanom cilju koji se želi postići. Čini se da se te pretpostavke primjenjuju u ograničenoj mjeri i u vezi s posebnim predmetima, kao što su prometni prekršaji, kleveta, prijevara u gospodarskom poslovanju i kaznena djela povezana s drogom. Zakonodavstvo dviju država članica nije u potpunosti usklađeno s člankom 6. stavkom 1. jer

njihovo nacionalno pravo prebacuje teret dokaza s tužiteljstva bez jasnih ograničenja u određenim slučajevima. U jednoj od njih ulogu tužitelja preuzima sudac, koji preuzima teret dokaza.

Člankom 6. stavkom 2. od država članica zahtijeva se da osiguraju da svaka sumnja u krivnju ide u korist osumnjičenika ili optuženika, čak i kada sud ocjenjuje mogućnost puštanja predmetne osobe na slobodu. U nekim državama članicama to načelo nije izričito preneseno, no radi se o općem načelu priznatom u sudskoj praksi. Samo jedna država članica nije u potpunosti usklađena s člankom 6. stavkom 2. jer sudac može prema vlastitom nahođenju zaključiti da branitelj i klijent prihvaćaju mišljenje svjedoka ako tužiteljstvo ili branitelj odluče da ga neće unakrsno ispitivati, čime se ugrožava pretpostavka nedužnosti.

3.2.4. Pravo braniti se šutnjom i pravo osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu – članak 7.

Člankom 7. stavkom 1. od država članica zahtijeva se da osiguraju da osumnjičenici i optuženici imaju pravo braniti se šutnjom u vezi s kaznenim djelom za čije su počinjenje osumnjičeni ili optuženi. Međutim, u nekoliko država članica način na koji je prenesen nije u potpunosti usklađen s Direktivom zbog ograničenijeg područja primjene nacionalnih mjera.

To pitanje utječe i na usklađenost s **člankom 7. stavkom 2.**, kojim se od država članica zahtijeva da osiguraju da osumnjičenici i optuženici imaju pravo sami sebe ne izložiti kaznenom progonu. Osim toga, druge države članice nisu izričito prenijele članak 7. stavak 2. U jednoj od njih to je pravo ipak više puta priznato na vrhovnim sudovima, a u dvjema u okviru nacionalnog prava ili sudske prakse vrhovnih sudova ne postoji izričito osiguranje prava osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu.

Druga pitanja u pogledu usklađenosti utvrđena u dvjema državama članicama smatraju se posebno važnima jer se čini da su u izravnom sukobu s pravom osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu zbog mjera kojima bi se moglo sankcionirati ostvarenje tog prava ili prisiliti osumnjičenike ili optuženike da ukažu na okolnosti koje isključuju kaznenu odgovornost.

Sve su države članice prenijele **članak 7. stavak 3.**, prema kojem ostvarivanje prava osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu ne sprečava nadležna tijela da prikupljaju dokaze koji se zakonski mogu dobiti uporabom zakonitih mjera prisile.

Države članice nisu izričito prenijele **članak 7. stavak 4.**, prema kojemu svojim pravosudnim tijelima mogu dopustiti da pri donošenju presude koju će izreći u obzir uzmu suradnju osumnjičenika i optuženika. Unatoč tome, nijedna država članica nije to zabranila i obično je u okviru općih pravila o kaznenom postupku pri izricanju kazne moguće uzeti u obzir ponašanje koje se može smatrati suradnjom.

U skladu s **člankom 7. stavkom 5.**, ostvarivanje prava osumnjičenika i optuženika da se brane šutnjom i da sami sebe ne izlože kaznenom progonu ne smije se upotrijebiti protiv njih niti smatrati dokazom da su počinili predmetno kazneno djelo. U 14 država članica ne postoje nacionalni propisi kojima se izričito zabranjuje donošenje negativnih zaključaka. Međutim,

smatra se da to ne utječe na usklađenost u nekim državama članicama jer se ona može postići općim propisima o prihvatljivosti dokaza ili jer sudska praksa dokazuje da se to pravilo neprekidno slijedi u praksi. Primjer toga je kada ustavni sudovi zabranu donošenja negativnih zaključaka smatraju sastavnim dijelom prava braniti se šutnjom i prava osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu. U drugim državama članicama smatra se da jaz utječe i na usklađenost jer opći propisi nisu dostatni ili imaju preusko područje primjene. Jedna je država članica postigla samo djelomičnu usklađenost iako je prenijela članak 7. stavak 5. jer unatoč tome što sudovi paze na to da se ne donose negativni zaključci na temelju šutnje tuženika ili njegova odbijanja iznošenja dokaza koji bi ga izložili kaznenom progonu, ta zaštita ne obuhvaća *de facto* osumnjičenike.

3.3. Pravo sudjelovati na raspravi (poglavlje 3.)

Poglavlje 3. Direktive sastoji se od dvaju članaka: članka 8. o pravu sudjelovati na raspravi i članka 9. o pravu na obnovu postupka u slučaju kršenja članka 8.

3.3.1. Pravo sudjelovati na raspravi – članak 8.

Nacionalno pravo svih 25 država članica obuhvaćenih Direktivom usklađeno je s **člankom 8. stavkom 1.** kojim se od država članica zahtijeva da osiguraju da osumnjičenici i optuženici imaju pravo sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njih.

Članak 8. stavak 2. državama članicama omogućuje da se rasprava koja može završiti donošenjem odluke o krivnji ili nedužnosti osumnjičenika ili optuženika vodi u njegovoj odsutnosti pod sljedećim uvjetima:

(a) osumnjičenik ili optuženik pravodobno je obaviješten o raspravi i o posljedicama neopravdanog nedolaska; ili

(b) osumnjičenika ili optuženika koji je obaviješten o raspravi zastupa opunomoćeni branitelj kojeg je osumnjičenik ili optuženik sam imenovao ili ga je imenovala država.

Kad je riječ o članku 8. stavku 2. točki (a), u uvodnoj izjavi 36. Direktive obrazloženo je da bi obavješćivanje osumnjičenika ili optuženika o raspravi trebalo podrazumijevati da mu je osobno uručen sudski poziv ili da je na neki drugi način primio službene informacije o dogovorenom mjestu i vremenu rasprave na način koji mu je omogućio da bude upoznat s održavanjem rasprave. Obavješćivanje o posljedicama nedolaska posebno bi se trebalo tumačiti kao obavješćivanje osumnjičenika ili optuženika da se odluka može donijeti ako se oni i ne pojave na raspravi.

Uvodna izjava 37. Direktive odnosi se na zahtjev da se osobu mora obavijestiti o suđenju i da ona mora dati punomoć branitelju kojeg je sama imenovala ili ga je imenovala država, kako je predviđeno člankom 8. stavkom 2. točkom (b).

Sud je obrazložio da u predmetima u kojima su ti uvjeti ispunjeni Direktiva nije protivna nacionalnom zakonodavstvu kojim se propisuje da se pravo sudjelovati na raspravi ne krši

ako je optuženik jasno odlučio da neće sudjelovati na nekoj od rasprava održanih tijekom postupka koji se protiv njega vodi[18].

Pravo nekih država članica nije u potpunosti usklađeno s člankom 8. stavkom 2. točkom (a) jer nisu ispunile zahtjev pravodobnog obavješćivanja optuženika o raspravi ili zahtjev obavješćivanja optuženika o posljedicama neopravdanog nedolaska. Optuženicima je u praksi ponekad teško dokazati da nisu obaviješteni o raspravi zbog načina obavješćivanja (npr. obična poštanska pošiljka s potvrdom slanja). Pravo nekoliko država članica nije u potpunosti usklađeno s člankom 8. stavkom 2. točkom (b) jer nisu osigurale da optuženik mora dati punomoć branitelju kojeg imenuje država, posebno ako je u praksi široko rasprostranjena obavezna obrana u odsustvu optuženika.

Iako su suđenja u odsutnosti moguća u većini država članica, praksa pokazuje da u nekima sudovi često odgađaju rasprave i izdaju nalog za pojavljivanje pred sudom ili uhidbeni nalog ako tuženici nisu prisutni.

Člankom 8. stavkom 4. propisano je da kada države članice predvide mogućnost održavanja suđenja u odsutnosti osumnjičenika ili optuženika, ali nije moguće ispuniti uvjete iz članka 8. stavka 2. jer se osumnjičenik ili optuženik ne može locirati unatoč ulaganju razumnih napora, države članice mogu predvidjeti mogućnost donošenja i izvršenja odluke. U nekim državama članicama utvrđena su pitanja u pogledu usklađenosti zbog šireg područja primjene nacionalnih mjera koje omogućavaju suđenja u odsutnosti bez izričitog zahtjeva da se moraju uložiti „razumni" napori kako bi se osoba locirala.

Ako se države članice odluče za navedenu mogućnost, moraju osigurati da se osumnjičenici ili optuženici u trenutku kada se obavješćuju o toj odluci, posebno pri uhićenju, obavijeste i o mogućnosti osporavanja odluke i pravu na obnovu postupka ili na drugo pravno sredstvo u skladu s člankom 9. U 10 država članica utvrđena su pitanja u pogledu usklađenosti zbog nepostojanja odgovarajućeg propisa u nacionalnom pravu ili nedovoljne pravne jasnoće.

U skladu s **člankom 8. stavkom 5.**, člankom 8. ne dovode se u pitanje nacionalna pravila kojima se predviđa da sudac ili nadležni sud osumnjičenika ili optuženika može privremeno udaljiti s rasprave kada je to u interesu osiguravanja ispravnog vođenja kaznenog postupka, pod uvjetom da se poštuju prava na obranu. U nekoliko država članica prenošenje nije usklađeno s Direktivom zbog ograničenijeg područja primjene nacionalnih mjera (npr. kada nije osigurana usklađenost u pogledu suđenja za prekršaje i lakša kažnjiva djela) ili nepostojanja vremenskog ograničenja za udaljavanje osumnjičenika ili optuženika s rasprave, što znači da ih je moguće udaljiti s čitavog suđenja.

3.3.2. Pravo na obnovu postupka – članak 9.

Člankom 9. od država članica zahtijeva se da osiguraju da osumnjičenici ili optuženici koji nisu sudjelovali na raspravi u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih i u slučaju da nisu bili ispunjeni uvjeti iz članka 8. stavka 2. imaju pravo na obnovu postupka ili drugo pravno sredstvo kojim se omogućuje novo utvrđivanje merituma predmeta, uključujući ispitivanje

[18] Sud EU-a, 13. veljače 2020., *Spetsializirana Prokuratura*, C-688/18.

novih dokaza, što bi moglo dovesti do ukidanja izvorne odluke. U tom pogledu države članice moraju jamčiti da dotični osumnjičenici i optuženici imaju pravo biti nazočni i sudjelovati na raspravi u skladu s postupcima predviđenima nacionalnim pravom te ostvariti svoja prava na obranu.

Većina država članica ispunjava te uvjete jer je nakon presude u odsutnosti moguće ostvariti pravo na novo utvrđivanje merituma predmeta putem žalbe ili posebnog pravnog sredstva te pokrenuti novi postupak. Međutim, u dvjema državama članicama dostupna pravna sredstva ne omogućavaju uvijek novo utvrđivanje merituma predmeta, što utječe na njihovu usklađenost.

3.4. Pravna sredstva (poglavlje 4. – članak 10.)

Člankom 10. stavkom 1. od država članica zahtijeva se da osiguraju da osumnjičenici i optuženici, ako su njihova prava iz Direktive prekršena, imaju na raspolaganju učinkovito pravno sredstvo.

Neke države članice nisu u potpunosti usklađene zbog ograničenijeg područja primjene nacionalnih mjera, bilo u vezi s tijelima ili fazama postupka za koji su dostupna pravna sredstva ili u vezi s kršenjima prava koja su obuhvaćena dostupnim pravnim sredstvima.

U jednoj je državi članici to pitanje izravno povezano s mogućom nedjelotvornošću pravnih sredstava u praksi zbog strogih uvjeta u vezi s odgovornošću tijela za kršenja kojima je određen visoki dokazni prag i koji isključuju naknadu za kršenja koja su tijela počinila nečinjenjem ili postupajući u dobroj vjeri.

U **članku 10. stavku 2.** navedeno je da, ne dovodeći u pitanje nacionalna pravila i sustave o prihvatljivosti dokaza, države članice tijekom kaznenog postupka moraju osigurati da se, pri procjeni izjava koje su dali osumnjičenici ili optuženici ili dokaza prikupljenih uslijed kršenja prava da se brane šutnjom ili prava da sami sebe ne izlože kaznenom progonu, poštuju prava obrane i pravičnost postupka.

U nekoliko država članica utvrđena su pitanja u pogledu usklađenosti zbog ograničenijeg područja primjene nacionalnog prava (nema jamstva za *de facto* osumnjičenike), prihvatljivosti nezakonito prikupljenih dokaza u okviru nacionalnog prava ili nepostojanja propisa kojima bi se osigurala djelotvorna zaštita od upotrebe izjava ili dokaza prikupljenih uslijed kršenja prava braniti se šutnjom ili prava osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu.

4. ZAKLJUČAK

Direktiva je uvedena kako bi se poboljšala učinkovita primjena pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku. Općenito je osigurala dodanu vrijednost

angažmana Unije povećanjem razine zaštite građana koji sudjeluju u kaznenim postupcima, posebno u nekim državama članicama u kojima određeni vidovi pretpostavke nedužnosti nisu bili uključeni u nacionalno zakonodavstvo.

Međutim, u ovom se izvješću naglašava da u nekim državama članicama još ima poteškoća u vezi s važnim odredbama Direktive. To se posebno odnosi na područje primjene nacionalnih mjera kojima se provodi Direktiva i na prenošenje odredbi Direktive o zabrani javnih upućivanja na krivnju i pravu osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu.

Komisija će i dalje davati prioritet provođenju postupaka zbog povrede koje je pokrenula zbog nepotpunog prenošenja Direktive. Nastavit će ocjenjivati usklađenost država članica s Direktivom i poduzimati sve odgovarajuće mjere kako bi osigurala usklađenost s njezinim odredbama u cijeloj Europskoj uniji.